

بسمه تعالی

نام نامه زنانِ نامیِ بلوچ

مؤلف: منصور مراد زهی

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۴

سرشناسه: مرادزهی، منصور، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام پدیدآور: نام‌نامه زنان نامی بلوچ / مولف منصور مرادزهی.
مشخصات نشر: مشهد: ارسطو، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۱۱۰ص.: مصور.
شابک: ۷-۷۴-۷۹۴۰-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: نام‌های اقوام -- ایران -- سیستان و بلوچستان
موضوع: نام‌های اشخاص -- ایران -- سیستان و بلوچستان
موضوع: زنان -- ایران -- سیستان و بلوچستان
موضوع: مشاهیر -- ایران -- سیستان و بلوچستان
رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ن ۴۳۵ / CS۳۰۲۰
رده بندی دیویی: ۹۲۹/۴۴
شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۸۶۳۱۷

نام کتاب: نام‌نامه زنان نامی بلوچ
مولف: منصور مرادزهی
ناشر: ارسطو (چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴
چاپ: مهتاب
قیمت: ۷۰۰۰ تومان
شابک: ۷-۷۴-۷۹۴۰-۶۰۰-۹۷۸
تلفن های مرکز پخش: ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	فصل اوّل - کلیّات
۱۳	راهنمایِ آوانویسی
۱۵	مقدمه
۱۷	اهداف
۱۸	پیشینهٔ تحقیق
۲۱	فصل دوم - حوزهٔ اجتماعی
۲۳	۱- بی‌بی گل بُزرگزاده
۲۳	۲- جمال خاتون مبارکی
۲۴	۳- خدیجه رئیس
۲۴	۴- رحیمه فرُّخ
۲۵	۵- روزخاتون هیکل نژاد
۲۵	۶- زرخاتون مُلازهی / راسکی
۲۵	۷- ساره
۲۶	۸- سازین
۲۷	۹- سازین
۲۷	۱۰- سازین
۲۷	۱۱- سدو

- ۱۲- سَدَّهی جَد گال ۲۸
- ۱۳- سُلطان نِیازی ۲۸
- ۱۴- سُلطان هاتون هُوت ۲۸
- ۱۵- سَمّی ۳۰
- ۱۶- سَنّاز مُرادزهی ۳۱
- ۱۷- شاه پَری شَه بَخش / بَهجَتی ۳۱
- ۱۸- عیدان دوست خواه ۳۲
- ۱۹- فاطمه ۳۲
- ۲۰- فاطمه اَر بابی ۳۲
- ۲۱- فاطمه کُرد ۳۳
- ۲۲- گراناز جَد گال ۳۳
- ۲۳- گلی بیجارزهی ۳۳
- ۲۴- گوهر ۳۴
- ۲۵- لالین ۳۵
- ۲۶- ماه گنج نُوهانی ۳۶
- ۲۷- ماهو دِلو شّی ۳۷
- ۲۸- مَدینَه گر گِیج ۳۷
- ۲۹- مُلوکان اِسماعیل زهی ۳۷
- ۳۰- نوربی بی رَیسی ۳۸
- ۳۱- نوربی بی شیخ زاده ۳۸
- ۳۲- هاجر دَریا گرد ۳۹

۴۱ فصل سوم - حوزه ادبیات
۴۳ ۱- بابل دشتیاری
۴۴ ۲- بانو سیمک
۴۴ ۳- بی بی دادی
۴۵ ۴- دُربِی بی
۴۵ ۵- رابعه خُصداری
۴۸ ۶- سَدو
۴۹ ۷- سَدو لالین
۵۱ ۸- سَسّی
۵۲ ۹- سَمّو
۵۳ ۱۰- سُوْرچک لاشاری
۵۵ ۱۱- شاری
۵۵ ۱۲- شالی
۵۷ ۱۳- شیرین
۵۷ ۱۴- شیرین
۵۸ ۱۵- گراناز
۵۹ ۱۶- گوهر مَلک
۶۰ ۱۷- ماه گنج
۶۰ ۱۸- ماهو
۶۱ ۱۹- مَدک
۶۲ ۲۰- مِهری مَلک حَمَل زهی

- ۶۳ ۲۱- مَهَنَاز
- ۶۴ ۲۲- مَیْرُک
- ۶۵ ۲۳- مَیْرَمِ هَاتُونِ مُلَا زَهی
- ۶۵ ۲۴- نَورِ مَلِکِ آسْکَانِی
- ۶۶ ۲۵- هَانِی
- ۶۹ **فصل چهارم - حوزة طب (سنتی)**
- ۷۱ ۱- آمِنَه بُزْرگَزَادَه
- ۷۱ ۲- آمِنَه رَئِیْسِی
- ۷۱ ۳- اَزبُوتْکِ فَرُخ
- ۷۲ ۴- جَمَالِ خَاتُونِ شَهَنَوَازِی
- ۷۲ ۵- خُداخَیْرِ وَطَنِ پَرَسْت
- ۷۳ ۶- خَدِیجَه کُرْد
- ۷۴ ۷- خَیْرِبِی بَی بَارَکْزَهی
- ۷۴ ۸- خَیْرِنَسَاءِ کُرْدِ تَمِیْن
- ۷۴ ۹- خَیْرِنَسَاءِ مُصْطَفَوِی
- ۷۵ ۱۰- رَوزْخَاتُونِ بَارَکْزَهی
- ۷۵ ۱۱- زَرَبِی بِی مَلِکِ زَادَه
- ۷۶ ۱۲- زَرْخَاتُونِ کُرْد
- ۷۶ ۱۳- زَرُکْ پُرْدِلِی
- ۷۷ ۱۴- زَیْنَبِ تُرْشَابِی

- ۱۵- صاحبِ خاتون بارکزهی ۷۷
- ۱۶- گل‌بی‌بی شهنوازی ۷۷
- ۱۷- لالی بُرهان‌زهی ۷۹
- ۱۸- لالینِ رَئِسی ۸۰
- ۱۹- ماهوآخردادی ۸۰
- ۲۰- مُرادبی‌بی شنبه‌زهی / بُزرگ‌زاده ۸۱
- ۲۱- مَریم گُرگیج ۸۱
- ۲۲- مهرخاتون امیری ۸۲
- ۲۳- مَه‌بی‌بی اَربابی ۸۲
- ۲۴- مَه‌بی‌بی اَربابی ۸۲
- ۲۵- مَه‌گُل چاری‌زهی ۸۲
- ۲۶- مَه‌شیرین ریگی ۸۳
- ۲۷- نازبی‌بی شهنوازی ۸۳
- فصل پنجم - حوزه سیاست ۸۵**
- ۱- بانری / بانلی ۸۷
- ۲- بزرگ سُه‌راب‌زهی ۸۷
- ۳- بیو احمدزهی ۸۹
- ۴- بی‌بی جان ۹۰
- ۵- بیگم ریگی ۹۰
- ۶- حوا گُرگیج ۹۰

- ۷- چاگلی جد گال ۹۱
- ۸- داد مَلِک ۹۱
- ۹- دُرَبی بی گُرگیچ ۹۲
- ۱۰- دُرَبی بی اِسماعیل زهی ۹۲
- ۱۱- دُرَبی بی جد گال ۹۳
- ۱۲- دُرَخاتون اِسماعیل زهی ۹۳
- ۱۳- روزخاتون رَئِسی ۹۴
- ۱۴- روزخاتون شیرانی ۹۴
- ۱۵- روزخاتون گِچکی ۹۵
- ۱۶- زَرگُل بُلیده‌ای ۹۵
- ۱۷- زینَب ۹۵
- ۱۸- زینَب ۹۶
- ۱۹- زینَب تُرکانی ۹۶
- ۲۰- ساره گِچکی ۹۶
- ۲۱- شهربانوریگی ۹۸
- ۲۲- عازیز ۹۸
- ۲۳- فَرخنده ۹۹
- ۲۴- گُل بی بی گُرگیچ ۹۹
- ۲۵- گُل خاتون شَهَنوازی ۹۹
- ۲۶- گُلی دِلوَشی ۱۰۰
- ۲۷- ماهو شاهوزهی ۱۰۰

۱۰۲ مَرِیم	۲۸-۲۸
۱۰۲ مَرِیم ریگی	۲۹-۲۹
۱۰۳ میما جَد گال	۳۰-۳۰
۱۰۳ نوری بی نارویی	۳۱-۳۱
۱۰۵ فصل ششم - حوزه هنر	
۱۰۷ از گند رَئِسی	۱-۱۰۷
۱۰۷ از گند کِچی	۲-۱۰۷
۱۰۸ حَیفه دُرزاده	۳-۱۰۸
۱۰۸ خان بی بی مَلِک زاده	۴-۱۰۸
۱۰۹ دُر بی بی دِهانی	۵-۱۰۹
۱۰۹ سَنجی دُرزاده	۶-۱۰۹
۱۱۰ شَهناز خَلیلی ایرندگان	۷-۱۱۰
۱۱۰ صَد گنج دُرزاهی	۸-۱۱۰
۱۱۱ گِرانا ز رَئِسی	۹-۱۱۱
۱۱۱ ماه بی بی	۱۰-۱۱۱
۱۱۲ مَهتاب نوروزی	۱۱-۱۱۲
۱۱۲ مَهناز جَمالزهی	۱۲-۱۱۲
۱۱۳ نور مَلِک پَرومی	۱۳-۱۱۳
۱۱۳ نور مَلِک مُبارکی	۱۴-۱۱۳
۱۱۵ فهرست منابع	

فصل اول

کلیات

راهنمای آوانویسی

- a: ا، اَبتر *abter*: نام روستایی در ایرانشهر
- ā: آ، آمَنه *āmena*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- e: اِ، اِزبوتک *ezbotk*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- Ā: ای، هانی *hānī*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- O: اُ، بُگان *bogān*: نام روستایی از توابعِ شهرستان سرباز
- ū: او، کُزور *kozūr*: نام روستایی از توابعِ شهرستان سرباز
- ē: ای، بیگم *bēgam*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- ō: او، بیبو *bībō*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- b: ب، بانل *bānol*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- č: چ، هیچان *hičān*: نام روستایی از توابعِ شهرستان نیکشهر
- d: د، دُربی بی *dor bībī*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- Ḍ: Ḍ، لَḌ *laḌ*: کوچ
- g: گ، گُل بی بی *golbībī*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- h: ه، مَه گُل *mahgol*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی

- j: ج، جمال خاتون *jamāl xātūn*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- k: ک، کیچ *kēč*: نام منطقه‌ای در بلوچستانِ پاکستان کنونی
- l: ل، لالی *lālī*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- m: م، میرُک *mayrok*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- n: ن، نورملک *nūrmalēk*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- p: پ، پارود *pārōd*: نام منطقه‌ای از توابعِ شهرستانِ سرباز
- r: ر، رحیمه *rahīma*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- s: س، سدو *sadō*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- t: ت، تُمین *tomīn*: نام روستایی از توابعِ شهرستانِ میرجاوه
- ṭ: ṭ، لُنٹ *lonṭ*: به معنی لَب در زبانِ بلوچی
- w: و، روانبُد *rawānbod*: نام طایفه‌ای در مَکُران (جنوبِ بلوچستان)
- x: خ، خیربی بی *xēr bībī*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- y: ی، شیهَک *šayhak*: نامی مردانه در زبانِ بلوچی
- z: ز، زَرَخاتون *zarxātūn*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- š: ش، شاران *šārān*: نامی زنانه در زبانِ بلوچی
- ن.ک.: نگاه کنید به
- /: نوع دیگر

مقدمه

در هر جامعه و قومی زنانِ معرفی هستند که توانسته‌اند مانند مردانِ نامدار آن سرزمین نقش آفرین باشند؛ در جامعه بلوچ نیز مانند دیگر جوامع بشری نقشِ زنانِ تاثیرگذار بوده است؛ نام و وجهِ معروفیتِ تعداد زیادی از آنان در کتاب‌ها به ثبت رسیده است و نیز برخی دیگر از آن‌ها در بین مردم زبانزدند. این اثر به معرفیِ زنانِ تاریخیِ قوم بلوچ پرداخته که در حوزه‌های اجتماعی، ادبیات، طب، سیاست، هنر، و... نقش برجسته‌تری نسبت به دیگران داشته‌اند. مطالب این اثر از طریقِ تحقیقاتِ کتابخانه‌ای، میدانی، مصاحبه و خلاصه برداری از مقالات و روزنامه‌ها گردآوری شده است. البته این امر بر کسی پوشیده نیست که جمع‌آوری اطلاعات در مورد شخصیت‌های سرزمین پهناور و کوچروی بلوچستان با توجه به کمبود امکانات تحقیق و گسترده‌گی محیط جغرافیایی کاری دشوار است؛ لذا طبیعی است که نامِ برخی از زنان که شاید مهم‌تر بوده از قلم افتاده است و به امید خدا در چاپ‌های بعدی با همکاری خوانندگان گرامی اضافه می‌گردد.

لازم به ذکر است: از معرفی زنان معروف نسلِ جدید در این اثر آگاهانه خودداری شده است.

در پایان جا دارد از آقایان ایرج شهرامی پور، رحیم رئیسی، شعیب کهرازه، عبدالرزاق هاشم‌زهی، عبدالسلام بلوچزاده، عبدالوحید مرادزهی، کریم مرادزهی که مرا در تدوین این کتاب یاری رساندند، تقدیر کنم.

اهداف

از اهداف اساسی نگارش این اثر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. معرفی تعدادی از نام‌های زنانه بلوچ که دارای شناسنامه بلوچی هستند؛
۲. معرفی گوشه‌ای از هنر و فرهنگ عامه بلوچ؛
۳. همکاری با دانشجویان و پژوهشگران جهت استفاده از این اثر در تحقیقات ذی‌ربط؛
۴. معرفی برخی از مناطق بلوچستان جهت ریشه‌یابی نام آنها توسط علاقه‌مندان؛
۵. معرفی کارکردهای سیاسی، هنری، و... زن در جامعه بلوچستان؛
۶. همکاری با دستاران رسانه جهت تولید مستندات و فیلم‌های تلویزیونی؛
۷. معرفی گوشه‌ای از طب سنتی منطقه؛
۸. تطبیق فرهنگی و مقایسه نقش زنان در جوامع دیگر توسط علاقه‌مندان؛
۹. پاسداری از زحمات و میراث معنوی گذشتگان و آشنایی نسل جدید با نقش آنان؛
۱۰. معرفی گوشه‌ای از تاریخ محلی بلوچستان.

پیشینه تحقیق

درباره پیشینه این کار آثار زیر قابل ذکرند:

۱. جانب‌اللهی، محمدسعید، مقاله «نکاتی از نقش پنهان زن در گستره پنج قرن تاریخ عشایر بلوچ از صفویه تا پهلوی»؛ فصلنامه ذخایر انقلاب شماره های ۱۱ و ۱۴ تابستان ۱۳۶۹ و بهار ۱۳۷۰؛
۲. جهان‌دیده، عبدالغفور، (۱۳۹۰)، حماسه‌سرایی در بلوچستان، معین، تهران؛
۳. جهان‌دیده، عبدالغفور، (۱۳۹۰)، منظومه‌های عاشقانه بلوچی، معین، تهران؛
۴. دُرْتکیده، سیدمحمد، (۱۳۹۲)، میار شرف بلوچ، شعر سپید، خوی؛
۵. دُرْتکیده، سیدمحمد، (۱۳۸۸)، در دشت‌های بلوچستان، شرف کتاب‌جاء، میوه شاه رود لیاری کراچی؛
۶. دُرْتکیده، سیدمحمد، (۱۳۹۳)، زنان قهرمان در تاریخ مکران، انجمن اهل قلم بلوچ، چابهار؛
۷. محمودزهی، موسی، (۱۳۹۳)، نامداران بلوچستان، راهیان سبز، مشهد؛
۸. ملازهی، حبیبه، و نصیراحمد ملازهی - مقاله «زن در ادبیات

بلوچ»، گاهنامه ساچان نشریه داخلی انجمن علمی - ادبی زیر نظر آموزش و پرورش راسک، سال اول، شماره یک، بهمن ماه ۱۳۸۸، ص. ۶؛

۹. نژادبندانی، مرضیه، (۱۳۹۱)، فرشتگان شرق، مطبع، تهران؛

۱۰. یادگاری، عبدالحسین، (۱۳۸۶)، حماسه‌های مردم بلوچ، افکار، تهران؛

